

REMISSYTTRANDE

2025-05-07

Dnr 0101/25

Er referens: U2025/00202

Remissyttrande över SOU 2025:8 – Bättre förutsättningar för trygghet och studiero i skolan

Brottsförebyggande rådet (Brå) har fått rubricerade betänkande på remiss och avger följande yttrande.

Sammanfattning

Brå tillstyrker i huvudsak förslagen i SOU 2025:8 och anser att de utgör viktiga steg för ökad trygghet och studiero i skolan och i det brottsförebyggande arbetet. Vi delar utredningens bedömning om behovet av ett stärkt professionellt mandat för rektor och lärare, tydligare ansvarsfördelning och fler disciplinära verktyg – särskilt för att skydda elever från brott och störningar i skolmiljön.

Brå har tidigare lyft riskerna med att samla unga med olika problem i samma miljö, då detta kan förstärka deras problem. Därför bör placering i särskild undervisningsgrupp eller skolenhet endast användas som en sista utväg när andra insatser i den ordinarie skolan inte räcker. Akutskolan bör omges av höga kvalitetskrav.

En fungerande skolgång, adekvat stöd och en känsla av sammanhang är avgörande skyddsfaktorer mot kriminalitet (se Brå 2023:7 och 2024:2). Brå betonar vikten av trygga, tillitsfulla relationer mellan elever och vuxna och rekommenderar därför att vissa förslag, särskilt kring elevhälsa och vuxennärvaro, stärks ytterligare. Även delar från skolsäkerhetsutredningen (SOU 2023:34), exempelvis förslaget om skollägesbild, bör övervägas för att ytterligare öka förslagets effekt på tryggheten och studieron i Sveriges alla skolor samt motverka negativa följder av skolsegregation.

Disciplinära åtgärder och placering i särskilda grupper eller akutskolor

Betänkandet föreslår nödvändiga, utökade befogenheter för rektorer och lärare att snabbt hantera akuta trygghetsproblem. Exempelvis genom tillfälliga omplaceringar, avlägsnande utan föregående tillsägelse samt införandet av begreppet akutskola för tillfällig placering utanför ordinarie skolenhet. Brå tillstyrker dessa förslag. Brå anser dock att skolans rektor ska informeras i efterhand i de fall ett avlägsnande utan föregående tillsägelse har skett.

Forskning, bland annat Brås *Rekrytering till kriminella nätverk* (2023:7), visar att placering av elever med utåtagerande beteende, missbruk eller kriminalitet i särskilda grupper kan förstärka antisociala beteenden (så kallad negativ kamrateffekt). Sådana åtgärder bör därför endast användas som sista utväg när andra insatser inom den ordinarie skolan prövats eller bedömts otillräckliga. Brå ser också behov av nationella riktlinjer för att säkerställa kvaliteten i akutskolor, inklusive krav på behörig personal, elevhälsa och resurspersonal, samt tydliga rutiner för uppföljning och återgång till ordinarie undervisning. Detta är särskilt angeläget vid entreprenaddrift, där risken annars är att det uppstår liknande brister som i vissa HVB-hem – med otrygghet, ökad kriminalitet och risk för rekrytering till kriminella nätverk som följd.

Betydelsen av ökad vuxennärvaro och behovet av att beakta skolsegregation

Utredningen fokuserar i enlighet med sitt uppdrag på åtgärder på skolnivå. Brå vill dock understryka att strukturella faktorer, särskilt skolsegregation, har stor – och ibland avgörande – betydelse för tryggheten i skolmiljön. Det finns en samstämmig bild av att skolsegregationen är en växande utmaning i det svenska skolsystemet. Brås kortanalys *Skolfaktorerens betydelse för elevers utsatthet för hot och våld i skolmiljö* (2023) visar att elever i socialt utsatta skolor dubbelt så ofta riskerar att utsättas för hot eller våld, och att det finns systematiska skillnader i benägenhet att begå våldsbrott mellan skolor. Även Brås *Skolundersökningen om brott* (2021) visar att skolan ofta är en brottsplats och att skolans kontext påverkar risknivån. Enskilda rektorers möjligheter att påverka skolsegregation är dock begränsade.

Brå delar utredningens bedömning att ökad vuxennärvaro är en central faktor för trygghet, studiero och i det brottsförebyggande arbetet – sannolikt den viktigaste åtgärden. Brå konstaterar att betänkandet saknar konkreta förslag för att möjliggöra ökad vuxennärvaro där behov finns. Förslagen förutsätter att huvudmän och rektorer på egen hand ska omprioritera och tillföra resurser. Brås bedömning är att sådan personal redan hade funnits i högre grad om det hade varit möjligt. Det är därför avgörande att resurser för trygghets- och brottsförebyggande åtgärder fördelas utifrån faktiska behov i skolmiljöerna och för att minska effekterna av skolsegregationen. Brå pekar i nästa avsnitt på hur detta kan åstadkommas.

Om lägesbild och resursfördelning kopplat till rektorernas ansvar samt trygghetsteam

Utredningen föreslår ett utökat ansvar för rektorer gällande trygghet och studiero, vilket Brå tillstyrker. Brå anser dock att detta ansvar bör bygga på en skollägesbild som föreslogs i Skolsäkerhetsutredningen (SOU 2023:34). En sådan lägesbild skapar ett kunskapsbaserat och transparent underlag för trygghetsarbete på skolnivå. Även om det innebär viss administrativ belastning, bedömer Brå att rektorer annars saknar verktyg för att få en nödvändig överblick, vilket riskerar att insatser blir ineffektiva.

I linje med det som också gavs som förslag i Skolsäkerhetsutredningen (SOU 2023:34) bör det göras till obligatorium att etablera trygghets- och säkerhetsteam på alla skolor, med tvärprofessionell sammansättning ledda av rektor. Dessa team bör ansvara för att ta fram skollägesbilden, genomföra riskbedömningar och samordna trygghetsinsatser samt utgöra en länk till extern samverkan.

Enligt lagen om kommunalt ansvar för brottsförebyggande arbete (2023:196) ska brottsförebyggande åtgärder bygga på lokal lägesbild. Skolornas lägesbilder bör därför kopplas till kommunens generella brottsförebyggande arbete för att förbättra resursfördelning, identifiera skillnader mellan skolor och stärka förebyggande insatser från andra förvaltningar, såsom socialtjänst, fritids- och kulturförvaltningar samt andra parter som samverkar med kommunen. Vidare anser Brå att det bör övervägas att lagreglera, eller på annat sätt tydliggöra, skyldigheten för alla skolhuvudmän, oavsett driftsform, att delta i kommunens övergripande trygghets- och brottsförebyggande arbete.

Om elevhälsan

Brå anser att elevhälsan bör ha en mer framträdande roll i trygghetsarbetet än vad betänkandet föreslår. Elevhälsans kompetens bör aktiveras i ett tidigt skede på individ-, grupp- och skolnivå, inte enbart vid redan etablerade problem. Nuvarande tillgångsprincip skapar lokala variationer och bristande tillgång, vilket begränsar det förebyggande arbetet (bland annat Skolinspektionen, 2024).

Brå föreslår därför:

- Lagstadgad minimitillgång till elevhälsopersonal (kurator, psykolog, skolsköterska, skolläkare, specialpedagog) i likhet med finsk lagstiftning.
- Stärkt mandat och ansvar för elevhälsan i det förebyggande trygghetsarbetet.
- Krav på elevhälsans medverkan vid beslut om disciplinära åtgärder för elever med allvarliga eller upprepade beteendeproblem samt vid placering i akutskola.

Om förslagen om mobbning

Brå tillstyrker förslaget om en tydlig nolltolerans mot mobbning, trakasserier och kränkningar i skolan, och anser att det sänder en viktig signal om skolans ansvar att förebygga och åtgärda sådant beteende.

Däremot ifrågasätter Brå behovet av en särskild definition av mobbning i skollagen. Många handlingar som ryms inom begreppet utgör redan brott enligt brottsbalken, och en ny definition riskerar att skapa parallella normsystem och rättsosäkerhet. I ljuset av förslaget i lagrådsremissen efter SOU 2023:34 – att alla misstänkta brott i skolmiljö ska polisanmälas – bedömer Brå att detta räcker för att säkerställa att även mobbningsrelaterade brott hanteras rättsligt. En ytterligare definition i skollagen framstår därför som överflödig.

Detta yttrande avges av tillförordnad generaldirektör Jonas Trolle efter föredragning av Karin Svanberg. I beredningen har Carl Gynne och Salome Kabengano deltagit.